

Матвійчук О.А., Кльоц А.А.

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

ПТАХИ-ПЕТРОФІЛИ м. ВІННИЦІ

Дедалі більшої уваги нині приділяється дослідженню механізмів адаптації різних груп птахів до певних екологічних умов, зокрема використанню ними території населених пунктів. Тому вивчення видового складу, просторово – біотопічної організації та особливостей екології гніздової фауни птахів-петрофілів, пов'язаних з різноповерховою забудовою м. Вінниці є актуальним.

Відомо, що кількісні та якісні характеристики авіфауни того чи іншого біотопу залежать від двох основних чинників: трофічного і топічного. Особливо великого значення топічний чинник набуває у гніздовий період. Рівень придатності біотопів, та їх елементів для гніздобудування ілюструють кількісні показники орнітофауни упродовж репродуктивного періоду.

Багатоповерхова забудова завдяки своїм архітектурним особливостям є найсприятливішою стацією для гніздування петрофільних птахів. Для побудови гнізд вони активно використовують різноманітні ніші у стінах будинків, технічні поверхи, балкони, виступи декоративного оздоблення фасадів тощо.

Зміна тенденцій в архітектурі, що знаходить свій прояв у докорінній заміні одно- та малоповерхової забудови з використанням цегли, як основного будівельного матеріалу, на багатоповерхівки із скла та бетону, позначається на структурі фауни птахів-петрофілів. Для панельних та деяких цегляних п'ятиповерхових будинків з плоскими дахами, зведених в середині та наприкінці ХХ ст., притаманні низькі й затемнені технічні поверхи, які активно заселяють галка та серпокрилець. Голуб сизий навпаки тяжіє до 5–9 поверхових панельних і цегляних будинків з просторими технічними поверхами.

Тенденція до збільшення кількості багатоповерхових будинків з одночасним скороченням площ, зайнятих приватною забудовою, тягне за собою зменшення кількості зручних місць для гніздування ластівки сільської. У той же час, міська ластівка активно заселяє багатоповерхові міські селитеби,

влаштовуючи свої гнізда високо над землею, обов'язково використовуючи різноманітні навіси: карнизи будинків, балкони, лоджії, оздоблювальні архітектурні елементи споруд.

Значною мірою характер перерозподілу авіфауни у межах міста визначає також трофічний чинник. Всеїдні птахи активно використовують смітники, розміщені у подвір'ях багатоповерхівок. Комахоїдні ж, тяжіють до районів малоповерхової та приватної забудови передмість, де помітно більші площі зайняті деревною та чагарниковою рослинністю, що створює сприятливі умови для птахів, які знаходять їжу у кронах дерев та чагарників. Навіть для тих птахів, які живляться літаючими комахами, ці біотопи відзначаються вищим трофічним потенціалом, аніж багатоповерхові стації.

За даними обліків, найвища сукупна річна щільність населення птахів-петрофілів була виявлена у центрі міста (вул. Соборна) – 4117,4 ос/км². Такий високий показник пов'язаний з присутністю тут масових видів синантропних птахів – голуба сизого та галки. Удвічі меншим цей показник є у спальних районах (просп. Космонавтів, вул. Стахурського) – 1599,7–1902,1 ос/км² і, на відміну від попереднього біотопу, тут зростає частка інших видів колоніальних птахів – ластівки міської та серпокрильця.

Біомаса птахів загалом корелює із щільністю їх населення: її найвищі значення відмічені у кварталах багатоповерхової забудови (949,1 кг/км²) завдяки концентрації голуба сизого та галки. Прогнозовано меншою є сукупна біомаса птахів малоповерхової та приватної забудови (46,9–110,2 кг/км²), основу якої формують сільська ластівка, сизий голуб, горихвістка чорна, а в окремі сезони року – міська ластівка, серпокрилець та галка.

Зростання антропогенного пресингу та нові тенденції у проектуванні та забудові населених пунктів вимагають певних дій, спрямованих на збереження петрофільних птахів, зокрема урахування їх гніздобудівних інтересів, вивішування зовнішніх штучних гніздівель, підвищення екологічної свідомості городян.